

۲۵۱۹۹۹۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَبِالْحَمْدِ لِلَّهِ وَبِالْحَمْدِ لِلَّهِ

مستندات مشائی امور عامه از جلد
یک اسفار و فراروی های ملاصدرا

زهر خشم نور

انتشارات نظری

سرشناسه	: قاسمی نور، زهرا، ۱۳۶۴-
عنوان قراردادی	: الحکمة المتعالیة فی الأسفار الاربعہ، برگزیده، شرح
عنوان و نام پدیدآور	: مستندات مشایی امورعامه از جلد یک اسفار و فراروی های ملاصدرا/ زهرا قاسمی نور.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات نظری، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۴ ص. : ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۳۲-۲۰۹-۱۷۵-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتاب حاضر شرح برگزیده های از کتاب "الحکمة المتعالیة فی الأسفار الاربعہ" و "الشواهد الربوبیة فی
موضوع	: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۵ ق. الحکمة المتعالیة فی الأسفار الاربعہ --- نقد و
موضوع	: صدر الدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ۹۷۹-۱۰۵۵ ق. الشواهد الربوبیة فی مناهج السلوکیه --- نقد و
موضوع	: مشائیان --- نقد و تفسیر
موضوع	: .Peripatetics -- Criticism, interpretation, etc
موضوع	: فلسفه اسلامی --- نقد و تفسیر
موضوع	: Islamic philosophy -- Criticism and interpretation
شناسه افزوده	: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۵ ق. الحکمة المتعالیة فی الأسفار الاربعہ
شناسه افزوده	: "الدين شيرازي، محمد بن ابراهيم، ۹۷۹-۱۰۵۵ ق. الشواهد الربوبیة فی مناهج السلوکیه
رده بندی کنگره	: ۸BBR ۱۳۰۰ / ۱۳۰۰مق
رده بندی دیویی	: ۱۸۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۵۴۶۸

نام کتاب : مستندات مشایی امورعامه از جلد یک اسفار و فراروی های ملاصدرا
 نویسنده: زهرا قاسمی نور
 نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۸
 شمارگان : ۵۰۰

« کلیه حقوق مادی، چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشر می باشد »

دفتر مرکزی : تهران، خیابان ولی عصر (عج)، خیابان سید جمال الدین
 اسدآبادی (یوسف آباد)، نبش خیابان فتحی شقاقی، جنب بانک انصار

پلاک ۳۲، طبقه ۲، واحد ۱۷

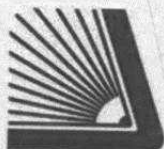
E-mail: nazaribook@yahoo.com

www.nashrenazari.com

تلفن : ۸۸۱۰۲۷۷۵

همراه : ۰۹۱۹۰۱۲۹۴۵۵

قیمت : ۲۴۵۰۰۰ ریال

انتشارات نظری

فهرست مطالب

پیش گفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۱

فصل اول

احوال وجود

۱- مستندات مشائی منهج اول از منظر حلهی اول جلد یک اسفار و فراروی های ملاصدرا.....	۱۷
۱-۱- موضوع فلسفه (موضوعیت نفس رای اسم الی).....	۱۷
۱-۲- اشتراک مفهوم وجود.....	۲۰
۱-۳- غیر ماهوی بودن مفهوم وجود.....	۲۳
۱-۴- مسألهی اصالت وجود و اعتباریت ماهیت.....	۲۵
۱-۵- تخصص هستی.....	۲۹
۱-۶- اثبات بساطت و سلب کلیت ماهوی حقیقت وجود.....	۳۳
۱-۷- نفی اسباب از حقیقت وجود.....	۳۷
۱-۷-۱- مساوقت وجود و ظهور.....	۴۵
۱-۷-۲- وحدت و کثرت وجود.....	۴۶
۱-۸- مساوقت وجود با شیئیت.....	۴۹
۱-۹- وجود رابطی.....	۵۱

فصل دوم

اصول کیفیات و عناصر عقود

- ۲- مستندات مشائی منهج دوم از مرحله ی اول اسفار ۵۷
- ۲-۱- تعریف وجوب و امکان و امتناع و حق و باطل ۵۷
- ۲-۲- عدم اتصاف واجب بالذات به وجوب بالغیر ۶۰
- ۳-۳- ماهیت نداشتن واجب تعالی ۶۲
- ۲-۴- واجب الوجود بذات واجب از جمیع جهات ۷۲
- ۲-۵- وجوب واجب الوجود ۷۵
- ۲-۶- دفع شریکات جهات ثلاث ۷۸
- ۳-۷- معانی امکان ۸۲
- ۲-۷-۱- امکان فقری از منظر ان سینا و ملاصدرا ۸۶
- ۲-۸- احکام جهات ثلاث ۸۸
- ۲-۹- امتناع امکان بالغیر ۹۰
- ۲-۱۰- خواص ممکن بالذات ۹۴
- ۲-۱۱- استلزام ممکن بالذات نسبت به ممتنع بالذات ۹۶
- ۲-۱۲- ابطال اولویت ذاتی وجود یا عدم برای ممکن ۹۸
- ۲-۱۳- علت نیاز به علت ۱۰۱
- ۲-۱۴- چگونگی نیاز عدم هستی به ممکن ۱۰۴
- ۲-۱۵- الشیء ما لم یجب، لم یوجد ۱۰۵
- ۲-۱۶- دو وجوب و دو امتناع سابق و لاحق نسبت به هر ممکن ۱۰۷
- ۲-۱۷- امکان ذاتی و امکان استعدادی ۱۰۹
- ۲-۱۸- در برخی احکام ممتنع بالذات ۱۱۲
- ۲-۱۹- چگونگی علم به ممتنع و معدوم ۱۱۳
- ۲-۲۰- چگونگی استلزام یک ممتنع نسبت به ممتنع دیگر ۱۱۵
- ۲-۲۱- زیادت وجود برماهیت در عقل ۱۱۶

۲۲-۲ اتحاد وجود و ماهیت در خارج ۱۱۷

فصل سوم

وجود ذهنی

۳- مستندات مشائی وجود ذهنی از جلد یک اسفار ۱۲۳

۳-۱- مستندات مشائی وجود ذهنی ۱۲۳

۳-۲- فراروی های ملاصدرا ۱۲۵

۳-۲-۱- اقامه برهانی جدید ۱۲۵

۳-۱-۲- حل اشکالات ۱۲۶

۳-۲-۳- نجاتی قیام صور ذهنی به نفس ۱۲۸

فهرست منابع ۱۳۱

پیش گفتار

با اینکه فلسفه ملاصدرا به عنوان یک سیستم فلسفی با روشی نوین شناخته می‌شود، با این حال او به «التقاط» متهم است. یکی از دلایل این اتهام را، عدم ذکر منابع مستفاد در آثار او به دانسته‌اند. اثر حاضر در پی آن است تا با ذکر مستندات مشائی جلد یک اسفار فروعی‌های وی در این اثر را تبیین نماید. او در جلد یک اسفار با ارائه راه حل‌های جدید برای تحلیل دقیق‌تر مسائل فلسفی، ارائه‌ی تقریری نو از مسائل فلسفی مطروحه در آثار پیشینیان و داوری بین دو یا چند تن از متفکران گذشته، اتهام التقاطی بودن فلسفه‌اش را برطرف می‌کند. وی با تزریق «نگرش وجودی» در کالبد فلسفه‌ی اسلامی، تبیین نوینی از مسائل ارائه داده است. او مبدع مسائل فلسفی نیست، همانطور که خود وی نیز در سراسر آثار فلسفی‌اش چنین ادعایی ندارد. حقیقتاً مکتبی که وی بنیان گذار آن است، به لحاظ «روش» حکمت نوینی است گرچه در این حکمت نوین، از حکمای پیشین نهایت بهره را برده است. از جمله‌ی آن‌ها استفاده از آموزه‌های فلسفی حکمت مشاء است؛ اما فلسفه‌ی او نه فلسفه‌ی مشائی است نه اشراقی و نه عرفان است و نه کلام. او با مستنداتی که از فلسفه‌ی مشاء خصوصاً ابن سینا ارائه نموده، نشان می‌دهد که حکمت متعالیه‌ی وی پای بر گرده‌ی فلاسفه مشاء

نهاده و به ساختار فلسفه‌ی اسلامی شکلی وجودی داده است. از آنجایی که تعیین سند در گفتار حکمای سابق عادتی مألوف نبوده است، نگارنده‌ی این اثر، سعی نموده است با تعیین مستندات مشائی جلد اول اسفار و فراروی‌های ملاصدرا، نمونه‌ای از این بهره‌گیری‌ها را به نمایش بگذارد تا الگویی برای پژوهش‌های از این نوع باشد.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

زهره قاسمی نور

یکی از روش‌های فکری قبل از ملاصدرا، روش فلسفی مشائی است. رئیس فلسفه مشاء، ارسطو می‌باشد. ابن روش پیروان زیادی دارد ضمن اینکه اکثر فلاسفه‌ی اسلامی پیرو این روش بوده‌اند. کندی، فارابی، ابن‌سینا، خواجه - نصیرالدین طوسی، میرداماد، ابن رشد و ... مشائی مسلک بوده‌اند. نماینده‌ی کامل فلسفه‌ی مشاء در اسلام، ابن‌سینا است. در روش مشائی، تکیه فقط بر استدلال و برهان عقلی است. روش‌های فکری دیگری نیز بعد از حکمت مشائی در میان مسلمانان رواج یافتند از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به روش فلسفی اشراقی، روش سلوکی عرفانی، روش کلامی اشاره نمود. این چهار جریان فکری در جهان اسلام استمرار یافتند تا در نقطه‌ای به هم رسیده و سرانجام جریان واحدی را به وجود آوردند. این نقطه همان حکمت متعالیه است که پایه‌گذار آن، ملاصدرای شیرازی (متوفای ۱۰۵۰ ق) است. واژه‌ی حکمت متعالیه را قبلاً ابن‌سینا در اشارات به کار برده‌است، ولی هرگز فلسفه‌ی وی به این نام، شهرت نیافته‌است.

امروزه یکی از مهم‌ترین عوامل تعیین اعتبار کتب، استنادات دقیق و متقن آن‌هاست؛ بنابراین میزان مستند بودن یا نبودن یک اثر، بسیار تعیین کننده خواهد

بود؛ اما بسیاری از قدما و متفکران عنایتی به این مطلب نداشته‌اند و علت عدم عنایت ایشان یا دسترسی نداشتن به منابع بوده یا به ضرورت این امر توجه نداشته‌اند. ملاصدرا یکی از اندیشمندانی است که در آثار خود بیشترین بهره را از حکمای قبل از خود برده است. علی‌رغم این مطلب، در مواضع بسیاری بدون ذکر سند مطالبی را بیان کرده که شاید خواننده‌ی اثر گمان ببرد آن مطلب مورد قبول وی بوده است، اما اگر یقین حاصل گردد که مستند وی در مطالب مطروحه چه بوده، شاید در بازنمایی دیدگاه خاص وی مؤثر باشد. یکی از آثار فلسفی ملاصدرا، اسفار اربعه می‌باشد. اثر حاضر در پی آن است که مستندات مشائی جلد اول این اثر را بررسی کرده و در ضمن اشاره به مستندات، به فراروی‌های ملاصدرا از فلاسفه‌ی مشائی ماقبل وی نیاز پیدا کند. از میان مشائین، سعی بر این بوده که نظریات ارسطو، فارابی، ابن‌سینا، بهمنیار، خواجه نصیرالدین طوسی، میرداماد در حد توان تبیین گردد. لازم به ذکر این نکته است که مستندیابی جلد اول کتاب اسفار به دو شیوه قابل بررسی است: یکی این است که مستندات ذکر شده از جانب خود ملاصدرا با آدرس دقیق اثر، مؤلف اثر و در برخی موارد ذکر عبارات آن‌ها بررسی گردیده که این شیوه، از عبارات درون متنی اسفار استفاده است. روش دیگر، جستجوی عناوین فصول اسفار در آثار فلاسفه‌ی مشائی ماقبل ملاصدرا و در واقع ذکر پیشینه‌ای برای مسائل فلسفی مطروحه در این جلد است. در این تحقیق در حد توان از هر دو روش استفاده گردیده است. در جایی هم که مسأله‌ای از زمره‌ی مباحث فلسفی و قدمت آن بر همگان آشکار بوده، صرفاً به تلخیص مطالب پرداخته شده تا بین فصول قبل و بعد انقطاعی حاصل نگردد.

بدین ترتیب منهج اول و دوم و سوم از مرحله‌ی اول جلد یک أسفار مستندیابی و در صورت وجود، فراروی‌های ملاصدرا از حکمای مشاء ما قبل خود تبیین گردیده است. فراروی در این اثر صرفاً به معنای تولید مسأله‌ی جدید فلسفی نیست چرا که بیشتر مسائل فلسفی مطروحه در جلد یک أسفار در کتب فلاسفه‌ی پیشین موجد است. گاهی به ارائه تبیین جدید در مسائل فلسفی نیز، فراروی اطلاق می‌شود.

روش‌شناسی فلسفه‌ی ملاصدرا

برخی بر این مت‌بدانند که ملاصدرا در فلسفه‌ی خویش از الگوی پژوهشی ویژه‌ای استفاده کرده است. جدیدترین نظریه، الگوی پژوهشی میان رشته‌ای است.^۱

بر اساس این نظریه، مواجهه‌ی ملاصدرا با علوم مختلف صورت‌های گوناگون دارد. عمده‌ترین شیوه‌های پژوهش وی را می‌توان چنین استقصا کرد:

۱ - گزارش و نقد دیدگاه‌ها، گزینش یک دیدگاه بر سایر دیدگاه‌ها و رد سایر دیدگاه‌ها.

۲ - گزارش و نقد دیدگاه‌ها، ارائه دیدگاه جدید، رد سایر دیدگاه‌ها.

۳ - گزارش و نقد دیدگاه‌ها، گزینش یکی از آن‌ها با تقویت و تکمیل و یا ارائه دیدگاه جدید، برخوردار از حقانیت تلقی کردن سایر دیدگاه‌ها بر اساس قرائت آن‌ها سازگار با نظریه‌ی مختار وی و باز سازی آن‌ها.

۱- تحلیل و تبیین این شیوه در کتاب روش‌شناسی ملاصدرا نوشته‌ی احد قرامز قراملکی به نحو دقیقی انجام شده است، ص ۲۴۸-۲۴۷.

- ۴ - گزارش و نقد دیدگاه‌ها، حذف ابعاد متعارض آراء از طریق ویرایش، بازسازی و اصلاح آن‌ها، تلفیق منسجم آراء و دستیابی به دیدگاه جامع.
- ۵ - گزارش و نقد دیدگاه‌ها، چالش روشمند آراء جهت مشارکت محقق در طرز نگاه صاحبان آن دیدگاه‌ها، مدیریت بی‌طرفانه چالش بین طرز نگاه‌ها، به دست آوردن رهیافتی فراتر از سایر رهیافت‌ها، دستیابی به نظریه‌ای بدیع.
- در این مجال سعی شده به این شیوه‌ها در خلال مباحث و در حد توان، اشاره گردد.